

DAR NOVEGA ŽIVLJENJA

(Pogovor je bil objavljen v aprilski številki revije za krščansko duhovnost Božje okolje 2/2014: Kako daleč odpustiti?)

Jezus pravi, da je treba odpustiti 77-krat 7-krat. Je to človeško sploh mogoče?

Mnogi svetniki pravijo, da je odpuščanje največji čudež. Odpuščanje je nekaj najbolj božjega. Kaj vse nam Bog odpušča! Potem ko Jezus Petra spodbudi, da odpušča »77-krat 7-krat«, pove priliki o gospodarju, ki služabniku odpusti ves dolg, pa se služabnik niti ne zaveda, da je bil ta dolg tako velik, da ga sam nikoli ne bi zmožel poplačati ... A ta isti služabnik svojemu služabniku ni sposoben odpustiti niti zaslužka enega samega dne!

Z božje strani ni nikoli konec odpuščanja, zato naj bi bila takšna tudi naša drža. To pa ne pomeni, da lahko odpuščam takoj in iz svoje moči zgolj zato, ker sem se odločil, da bom odpustil. Odpuščanje je proces, v katerem vstopam v božjo držo ljubezni, odpuščanja in dopustim Bogu, da v meni odpušča tudi drugim.

Ali odpustiti pomeni tudi pozabiti?

Mnogi mislijo: če bodo odpustili, morajo tudi pozabiti, zanikati ali opravičiti, kar jim je drugi naredil. To je seveda nemogoče in tudi ni prav, še posebej tam, kjer so zelo ranjeni odnosi, npr. pri razvezi, zlorabi otrok. Pozaba je beg od procesa odpuščanja. Čas sicer ublaži najhujšo bolečino, a rana se ne celi in izbruhne v odnosih z drugimi. Rana ostane, ti pa več ne veš, kaj bi moral odpustiti.

Je odpuščanje bolj božje kot človeško delo? Ali sodi na področje duhovnosti ali duševnosti?

Oboje je zelo prepleteno. Gotovo bi bilo veliko laže, če bi imeli zgolj razum, če ne bi bilo vpetih čustev in telesa, kamor se vpiše vse, kar se zgodi. Zato je proces odpuščanja toliko daljši, ker se mora očistiti tudi čustveni in telesni spomin. A ne gre brez tega, da svojo bolečino izročam tudi v molitvi in spovedi, da prosim za milost osvoboditve tudi od zvezanosti z grehom, zlom. Ko se namreč odločim za maščevanje – in to se lahko zgodi zelo hitro, včasih že podzavestno, ker je naravna reakcija, da želim tistemu, ki me rani, povzročiti podobne bolečine – se odprem zlu. In ko se odprem zlu, vstopim pravzaprav v duhovno stvarnost, kjer lahko osvobaja le Bog, ki vzame to zlo nase.

Odpuščanje ni proces, skozi katerega mora tisti, ki mi je povzročil krivico, ampak je proces, v katerega stopam sam. Odpuščanje ne pomeni, da delam nekaj za drugega, ampak je največji dar, ki ga lahko prejmem in ga lahko po božji milosti podarim še drugemu. Ni božja zapoved, ampak je božje povabilo, da spet zaživim svobodo božjega otroštva. Da sem lahko to, kar sem. Da smem z veseljem gledati v prihodnost, ki jo ima Bog zame. Bog ne želi, da bi bil notranje razbit, razklan, uničen, v stalnem nemiru. Če se odločim, da ne bom odpustil, se pravzaprav odločim za nenehno življenje v peklju, ki pomeni, da sem prekinil odnose, da sem se osamil, zaprl.

Začetek procesa odpuščanja je v tem, da si upam priznati svoje neodpuščanje in se odpovem maščevanju, ker naj bi bil kot žrtev do njega upravičen.

Ali lahko sploh začnem odpuščati, če me drugi še vedno rani, prizadene?

Ni mogoče odpuščati, če si stalno žaljen, razen v izjemnih primerih, ko človek za to dobi posebno milost. Ko se odpovem maščevanju, moram obenem prekiniti odnose, ki me ranijo, postaviti zdrave meje ...

Nekateri svetniki so sicer odpuščali tudi v najbolj nevzdržnih razmerah, a oni so šli že prej skozi mnoge procese odpuščanja; že prej so dopustili, da jih je prežela božja ljubezen, da so potem lahko sprejeli svoje trpljenje in ljubili svoje rablje. Njihovo odpuščanje zato ni bilo beg, ampak odziv, ki je druge presenetil in pokazal, da tu deluje Bog. Za vsakega izmed nas pa je predvsem pomembno to, da si upamo priznati svojo jezo, žalost, razočaranje v teh težkih razmerah; tudi bolečino občutka, da me je Bog zapustil:

»Tudi to je v meni, čutim, a ne želim stopiti na pot maščevanja; pomagaj mi, da bom lahko sledil tvoji ljubezni, sam od sebe tega ne morem.« Čustva, ki si jih ne priznamo, nas uničujejo in nam onemogočajo, da bi lahko živeli pristno. Kaj lahko najprej naredimo za zdravljenje rane? Ali tudi za odpuščanje velja, da lahko zdravimo le to, kar »diagnosticiramo«?

Pomembno je, da si priznam, kaj se je zgodilo (da sem recimo izgubil dobro ime, sredstva, varnost v življenju ...), kar je težko, ker se zopet prebudijo spomini in z njimi čustva (jeza, sram ...), zopet se hoče pojaviti maščevanje. Zato je nujno, da se v te svoje zagnojene rane oziram skupaj z Jezusom in s človekom (spremljevalcem), ki me sprejema ter ne glede na vse še vedno ceni in ljubi in ki mu lahko izrazim ves svoj sram. Ta človek je podoba Boga, ki me sočutno posluša, tako da lažje sprejemem svojo zgodbo.

Pomaga tudi, če lahko vse to delim s človekom, ki me je ranil. Takrat je odpuščanje tudi lažje in temeljitejše. Za to pa moram najprej v molitvi prositi za posebno milost. Pogovor je mogoče le tedaj, kadar si ta človek upa priznati, da mi je storil krivico, to obžaluje in se odpove temu, da bi še kdaj enako ravnal z menoj. Če gre za to, da bi se z nekom spravil, z njim nadaljeval skupno življenje, mora tudi on vstopiti v proces prečiščevanja, zavedanja, kaj in zakaj mi je povzročil ali povzroča in da mora spremeniti svoj način življenja. Odpuščanje mu daje možnost, da to spremeni in zaživi. Včasih pa se seveda ne da pogovoriti, ker je ta človek zakrknjen ali je že mrtev. Ni tudi nujno, da odpuščanju sledi obnovitev odnosa. Mnoge je strah, da bi obnovili odnose, ki so jim prizadeli toliko bolečin. Tudi Bog nas ne sili, da moramo graditi odnos, če to ni mogoče.

Pa še nekaj je zelo pomembno: moja rana, prizadetost je običajno še večja, ker mislim, da sem bil v celoti osramočen. A prizadet je bil le del mene, zgubil sem npr. sredstva, nisem pa izgubil življenja; ali zgubil sem enega prijatelja, ne vseh. Nevarno je tudi, da vse posledice v svojem življenju pripisujem neki krivici. Niso vsega krivi npr. starši. Tudi sam sem odgovoren in imam možnosti, da skozi vse to, kar se mi je zgodilo, zaživim bolj kakovostno življenje.

Ali je jeza na tistega, ki nas je prizadel, nekaj slabega?

Predvsem je grešna tista jeza, ki jo kar naprej nosim v sebi in počasi preide v zamero, sovraštvo, ki se mu prepustim, ko ne najdem nobene dobre besede več za tega človeka. Jeza zaradi krivice pa je zdrav odgovor, ker ščiti to, kar je ogroženo: pravičnost, dostojanstvo, mojo vrednost, če npr. nekdo žaljivo govori o meni. Z jezo se borim, da se postavijo prave meje. Važno je, da je ne potlačim ali gojim, ampak da drugemu povem, da me je določena stvar razjezila, vendar ga ob tem ne ponižam. Lahko jo izrazim tudi preko gibanja, telesnega napora. Vidim, da ljudem v šoli odpuščanja in tudi meni pomaga, da se večkrat vprašam: »Kaj pravzaprav ščiti ta jeza? Je res ogroženo moje dostojanstvo, življenje, božje otroštvo? Ali pa je ogrožen moj sebični jaz, moj prav, moja želja, da bi imel vse pod nadzorom?« Večkrat je jeza bolj zaščita moje sebičnosti kot mojega bistva.

Kakšna je povezava med zmožnostjo odpuščanja sebi in odpuščanjem drugim?

Najprej moram dopustiti, da Bog odpusti meni. In da si upam odpustiti sebi. To je najtežje, ker lahko padam v skušnjavo, da obtožujem sam sebe, se imam za ničvrednega, nesposobnega, mislim, da sem si zaslužil, kar se mi je zgodilo. Zato nekateri nimajo poguma, da bi prekinili slabe odnose, ker ne verjamejo, da so vredni in zmožni drugačnega življenja.

V procesu odpuščanja je pomembno tudi, da premislim, k čemu mi lahko pomaga to, kar sem izkusil. Recimo: da bolj spoznam sebe, tudi svoje sence, da začnem gojiti stvarne ne idealizirane odnose, da uvidim svojo nezmožnost postaviti zdrave meje ... Tudi sam sem lahko včasih nehote omogočil krivico do sebe.

Kakšen je pomen molitve v procesu odpuščanja?

Ko delam na sebi, moram še bolj prihajati pred Boga (v zakramentih, molitvi, premišljevanju božje besede) in se zavedati, da to ni moje, ampak božje delo. Odpuščanje je mogoče šele, ko vidim, koliko mora biti tudi meni odpuščeno: koliko senčnih strani nosim v sebi. Če se ne soočim s svojimi sencami, začnem te sence iskati v drugih.

Zelo nevarno je namreč, če odpuščanje ni prečiščeno, iz pravega motiva, ki je, da božje življenje zaživi v meni, ampak se z njim povzdigujem nad druge, kot da sem moralni vzor. (»Jaz sem vse naredil, vse odpustil, vse sem ti dal, kaj pa ti, nočeš niti priznati svojega greha!«) Največkrat se to vidi v družinskih odnosih. To ni odpuščanje, ampak zloraba, ker drugega samo obtožujem. Drugemu lahko podarim odpuščanje, ker mi je Bog dal to milost. Tukaj sva oba obdarjena in ni eden višji in drug nižji.

Ali nam bo Bog odpustil le, če bomo mi odpustili drugemu?

Tako nekateri napačno razlagajo očenaš: kot da nam bo Bog odpustil le, če bomo mi vsem odpustili. In zato, da bi temu zadostili, ljudje odpuščajo na hitro, površno. Bog nam ne odpušča tako, kot odpuščamo mi. Bog me ljubi in mi odpušča celo, če jaz sebi in drugemu ne bom zmogel odpustiti.

Premalo si upamo vzeti zares psalme, kjer psalmist vse, kar nosi v sebi, prinaša pred Boga: vso paleto čustev, zamer, jeze, sovraštva, maščevalnih želja ... Ko to izroča Bogu, se ob njem tudi prečiščuje. Dobro je, da si upamo brez občutkov krivde priznati: »Gospod, ne zmorem, pomagaj mi.« Na koncu vseh svojih prizadevanj moramo priti do spoznanja, da je odpuščanje dar in da se bo zgodilo, ko bo Bog želel. Odpuščanja ne morem izsiliti z lastno voljo.

Ali ob tem, ko odpustimo, prosimo Boga, naj tudi on odpusti temu človeku; da mu ne povrne po pravici?

Bogu je predvsem treba dopustiti, da sme biti Bog, ki se je razodel po Jezusu Kristusu in ki išče vsakega človeka, da bi ga pripeljal v svojo ljubezen: »Gospod, naredi tako, da bo ta človek deležen tistega, kar res potrebuje. Naj mu moja nezmožnost, da mu odpustim, ne bo ovira, da on ne bi mogel najti Tvoje ljubezni in je sprejeti.«

Treba se je postaviti tudi v kožo tistega, ki je storil krivico. Vsak, ki naredi zlo drugemu, ga naredi iz svojega razumevanja, videnja nekega položaja (včasih tega tudi ni hotel ali se ni zavedal). Stvari si je pri sebi bolj ali manj opravičil in razumsko utemeljil. Zdaj mu ni lahko priznati, da se je motil in da je naredil zlo, ki ni bilo upravičeno tako, kot je sam mislil. Obenem mu je težko verjeti, da je vseeno vreden dostojanstva, spoštovanja in večnega življenja z Bogom; da mu drugi res odpušča; da ne počne tega samo zato, da bi pokazal, kako je bolj dostojanstven in človeški kot on ...

Odpuščanje tudi ni nekakšen daj-dam. Bog ni čakal, da bomo mi priznali vso svojo krivdo, vse svoje grehe, in bo potem šel na križ, ampak je to zlo vzel nase in dal sebe, svoje življenje, svojo pravičnost. Mi pa v odnosih živimo tako, da mora drugi prej vse popraviti, vse zadostiti, potem mu bomo odpustili. Če ni nikogar, ki bi prekinil začarani krog maščevanja, ostajamo zaprti vsak v svojem krogu in vsak misli, da ima prav. Včasih ne gre drugače, kot da se nekdo pusti »pribiti« na križ, kajti le tako se more razodeti zastonjska, odrešujoča ljubezen.

Kako odpustiti, ko se ti ista krivica ponavlja vsak dan?

Tukaj je zelo pomembno, da si upam in skušam narediti vse, kar se da narediti. Ni treba vse potrpeti. Jezus sicer pravi, če te kdo udari po enem licu, nastavi še drugo – tudi zato, da se v tem človeku prebudi vprašanje. Po drugi strani pa je pred sinedrijem, ko so ga sodili, rekel: »Kaj me biješ?« To pomeni, da si upam drugemu povedati, kaj mi povzroča; da mu postavim meje in ga seznanim s posledicami, če se jih ne bo držal. Da si upam spoštovati sebe, če je ogroženo moje dostojanstvo; da iščem tudi pravne možnosti, da se zaščitim. Ko je neki mož udaril svojo ženo, je ta poklicala policijo in čez vikend so moža odpeljali v samico. Tam je končno začel razmišljati o vsem in spoznal, da tako ne more več živeti, ker bo uničil oba ...

Potrebno je tudi, da tega človeka izročam Bogu; da vidim, kako ga Bog išče; v kaj je ujet; česa se boji, da tako ravna; da verjamem, da je tudi v njem dobro. In da pogledam pri sebi: ali imam res vse prav; s čim kaj nehote povzročam, v čem sem ujet. Večkrat sta ujeti obe strani. Milost je graditi zdrave odnose. Najlažje se je postaviti v položaj žrtve in drugega razglasiti za živo zlobo.

Neko gospo je recimo jezilo, ker hčerka ni imela urejenega stanovanja. Po šoli odpuščanja je zmogla reči: »Hčerki je pač pomembneje, da ima več časa za družino, kot da je vse pospravljeno. To je njena odločitev, jaz si zaradi tega ne bom uničevala življenja ne odnosa z njo.« Če pa nekoga kar naprej čudno gledam, tudi on čudno gleda mene ...

Nekatera dejanja se zdijo neodpustljiva ...

Ničesar ni, kar ne bi bilo mogoče odpustiti. Tudi največje zlo, ki sem ga lahko deležen, je dar in milost, ki jo prejmem, če zmorem odpuščati. Tukaj je vir novega življenja, dediščine, ki jo bom dal naprej, ker bodo ljudje videli, da je mogoče nekaj, kar je človeško nemogoče. Če nekomu ne odpustim, sem z njim zvezan in me nenehno ogroža. Zavežem se bolečini, maščevanju, strahu, kdaj se bo spet kaj zgodilo. Postajam podoben tistemu, ki me je prizadel, npr. očetu ali mami, ki je bil/a obupen/na ...

Ali – če spomin še zaskeli – proces odpuščanja še ni končan?

To ne pomeni, da se proces odpuščanja še ni začel, ampak da teče, da gre v globino. Toliko je plasti, ki se na nas naberejo, da moramo znova in znova v molitvi prositi za božjo milost. Ko se srečam s tem človekom, in me spet zaboli, sem povabljen, da poglobim svoje odpuščanje. Vsak človek ima v procesu odpuščanja svoj ritem in svojo pot.

Pogovarjala se je Darja Šneberger Brežnik

(Pogovor je bil objavljen v aprilski številki revije za krščansko duhovnost Božje okolje 2/2014: Kako daleč odpustiti?)

“V šoli odpuščanja delamo po korakih in pri vsakem koraku preiščujemo tudi ob Božji besedi, kjer se konkretno vidi, kako so tudi svetopisemski liki vstopali v proces odpuščanja. Ob pomoči zakramentov, molitve in duhovnega spremljanja lahko korak za korakom napredujemo po tej poti odpuščanja. Priti moramo tako daleč, da spoznamo, da s svojo voljo ne moremo odpustiti, ampak le takrat, ko nam Bog nakloni to milost.” (p. dr. Ivan Platovnjak)